

NOVÉ ŠKOLY.

Mezi nové pokusy organisovati výchovu podle vymožeností specialisovaných oborů pedagogických do přední řady náležejí instituce, po prvé soustavně zakládáné ve Švýcarsku a zvané Nové školy (Les écoles nouvelles). Jak uvidíme, reformní toto hnutí přijímá za své východisko všechny výsledky novodobého všestranného badání pedagogického a usiluje o to, aby praktickými zřízeními vychovatelskými uvedlo tyto výsledky ve skutek. Na tomto hnutí, které již delší dobu žilo v Anglii, zúčastnil se zvláště profesor Decroly v Belgii, který dlouholetým studiem a výzkumem dětí méněschopných veden byl k metodám, odpovídajícím přirozené duševní povaze dítěte na různých stupních věku. Velikou zásluhu o organisaci Nových škol má zvláště ústav Rousseauův v Ženevě, kde se členové jeho, profesori Claparède, Ferrière, Bovet a jiní, na základě vědeckých studií přičinují o zřízení ústavů, budících zájem také státu a ciziny. Přiblídněme blíže k školské, vyučovací a výchovné soustavě těchto nových pokusů.

Jaká jest organisace Nových škol? Odpověď na tuto otázku nám dává těchto několik bodů zásadních: Nová škola jest předně praktickou laboratoří pedagogickou, chce připravití státní školu na základě nových metod, jest opřena o psychologii a fyziologii dítěte, má připravití dítě pro život moderní, pro jeho hmotné a duchovní potřeby. Dále jest Nová škola internátem, kde vliv celkového prostředí dovoluje uskutečniti integrální a plnou výchovu, neboť rodina nestačí. Internát tento jest přechodem mezi životem rodinným a sociálním a spojuje přednosti obou prostředí. Nová škola zřizuje se na venkově, neboť venkov poskytuje skutečné přirozené prostředí, umožňuje přirozené zábavy a přirozenou

práci. Blížkost velkého města má poskytovat příležitost nahradit žákům kulturní výhody. Internát zřizován jest v oddělených domech a pavilonech, kde skupinám 10—15 žáků poskytuje se příznivý útulek, kde se k sobě drží vliv učitelů obojího pohlaví, kde se budí smysl pro společenství, intimitu a pořádek. Ústavy jsou koedukační, děti od nejtělejšího mládí vedeny jsou společně, děti nevhodné pro koedukaci se vylučují a koedukace jest prostředkem a přípravou pro budoucí manželství.

Fysický život v Nových školách podporován jest ručními pracemi, volným zaměstnáním, přirozeným tělocvikem, cestováním pěšky, kolem, tábořením. Ruční práce jsou povinné pro všechny ode dvou do čtyř hodin, mají cíl výchovný, individuální a kolektivní. Z ručních prací zvláště uvedeny jsou truhlářství, které má za účel vychovávat jistotu ruky, pozornosti a sebekázně, dále zahradnictví, uvádějící žactvo ve styk s přírodou a poskytující mu dostatek volného pohybu a konečně chov alespoň drobných zvířat domácích, nabádající k ochraně menších tvorů, k vytrvalosti a k pozorování vědeckému. Mezi volnými zaměstnáními jde o podporu soutěže vhodnými výstavkami, o individuální vkus, o vývoj iniciativy a o nutnost volby při jisté svobodě. Přirozený tělocvik poskytuje příležitost pohybovat se alespoň v polovičním obnažení, děti užívají vzdušných lázní, eviči se v obratnosti, aniž se nudí, oddávají se hrám a sportům. Cestování neděje se bez přípravy, jest třeba zeměpisného poučení o krajích a zemích cizích i vlastních, navštěvují se továrny a různé podniky, posiluje se rozhled, samostatnost a smysl pro vzájemnost.

Rozumová výchova podporuje se výchovou souzení na podkladě všeobecného a speciálního vzdělání, budí se smysl pro fakta a zkušenosti, tříbí se duševní schopnosti a zvláště nabádá se k vlastnímu osobnímu iniciativnímu myšlení. Souzení řízeno jest vědeckou metodou, dítka se nabádají k pozorování věcí, tvoření hypotes, k ověřování předpokladů a k formulaci zákonů. Jemu slouží také jádro povinných vědeckých předmětů, nejde o pamětní vědění, ani o vědění encyklopedické, nýbrž o vlastní práci tvořivou. Všeobecné a speciální vědecké výchově slouží kursy speciální, volba určitých oborů, která jest povinná. Touto volbou podporuje se spontánní specialisace, zvláštní sklony a zájmy, jakož i specia-

lisace promyšlená, to jest soustavný vývoj zájmů a schopností, nutných pro příští povolání. Smysl pro fakta a zkušenosti budí se soustavným pozorováním přírody, pozorováním průmyslu a různých zařízení sociálních. Smysl tento podporuje se rovněž vlastním zkoumáním výsledků samostatných prací. Podnikavost a práce dítěte vyžaduje, aby teoretické výklady byly spojeny s prací konkrétní, aby se užívalo kreslení jako pomůcky ve všech předmětech a aby konečně žáci se učili předvídati výsledky svých prací.

Spontánní zájem budí se v souhlase s vývojem věku. Od 4 do 6 let jest vedeno dítě spíše ke hrám, od 7 do 9 let jest buzen zájem o věci rozptýlené, od 10 do 12 let o věci konkrétní, od 13 do 15 let o věci abstraktní, od 16 do 18 let o pojmy abstraktní složené. Škola připravuje chovance na úkoly hospodářské, občanské, otcovské a mateřské.

Výchově sociální slouží jednak t. zv. Obec školní, v níž jest žákům voliti si své vůdce, v níž rozděleny jsou úkoly sociální, v níž také jest zřízena soustava odměn a sankcí. Tresty jsou pouze negativní. Obec školní tvoří shromáždění žáků a učitelů, které určuje vše nutné pro celek školy, školní zákony, sloužící duševnímu pokroku a mravnímu zdokonalení žactva. Obec školní podporuje ředitel a vůdce, kteří jsou zodpovědni za pořádek. Učitelé jsou zbaveni vši disciplinární práce, neboť jest zavedena samospráva žactva. Sociální úkony rozdělují se tak, že žákům jest ponechána spolupráce na chodu celku, že se budí solidarita sociální a že žáci sami volí a vybírají si své vůdce. Odměny slouží k tomu, aby podporovaly iniciativu; ale ovšem soutěž a zbytečná emulace jest omezena. Tresty jsou přirozeným důsledkem provinění, mají cíl nápravný a v případech vážných jeví se snaha, aby na provinilce působila dospělá osobnost, žákům milá.

Výchovu uměleckou a mravní podporuje jednak krásné prostředí, společná hudba, morální vědomí a výchova k praxi životní. Umělecké výtvoř žakovské jsou založeny na vlastní volbě předmětu žakova, práce žakovy se vždy srovnávají s jeho pracemi dřívějšími a nikoliv s pracemi jeho spolužáků. Prostředí krásnému napomáhá pořádek žakovské ruční práce, jejich samostatná výzdoba a hojná příležitost estetických požitků ve všech uměních. Žáci mají příležitost denně poslouchati hudbu, společně zpívati,

konati hudební produkce. K mravnímu prohloubení slouží četba vzorných úryvků literárních, vlastní hodnotné posudky a praktické užití. Pro život vychovává Nová škola své svěřence úvahami o duchovním pokroku jednotlivců i celé společnosti, užívá se příkladu z biologie, psychologie, fysiologie, dějin a sociologie, a celý život žactva se zduchovňuje na základě náboženském podle potřeb individuálních.

Organisace studií jest založena na individuální práci a na práci kolektivní. Vyučování jest pouze dopolední a v této době jest jen málo předmětů vyučovacích; střídání těchto předmětů není značné ani v době jednoho měsíce nebo celého běhu. Individuální práce žákovy při jednotlivých oborech záleží v tom, že shledává doklady a fakta, pročítá knihy a časopisy, navštěvuje musea a sbírá poznatky v životě kolem sebe. Poznatky taktó získané třídí žák podle jednotlivých kategorií, vypracovává sebraná fakta, ilustruje je ve svých sešitech, řadí je logicky a uvádí v individuální poznatkovou soustavu. Tuto individuální duševní práci doplňuje práce společná. Látky a poznatky o témže předmětu řadí se ve vyšší řady, žáci se sdružují, aby řešili určité společné otázky a využili všech poznatků ke společné soustavě. Vyučování trvá od 8 do 12 hodin, má 24 hodin týdně, práce při něm jest spíše intensivní. Domácí učení děje se od 1/2 5 do 6 hodin, při něm dospělejší děti pouze opakují a jen nejstarší pracují samostatně. Děti nejmladší domácího učení nemají. Zájem o vyučovací předměty nepodporuje se třístěním jednotlivých předmětů, nýbrž spíše soustředěním na předmět jeden. Různotvárnost vyučování se zakládá spíše na různém způsobu, jakým se látka probírá a nikoliv na volbě různých předmětů. Vyučování má za účel soustředění mysli a nikoliv její rozptýlení. Soustředění vyučování slouží také individuální roztrídění učebné látky a individuální rozvrh hodin pro každého žáka. Není společného rozvrhu, vše řízeno jest individuálním zájmem a individuální potřebou. Škola není útvarem výlučně umělým, nýbrž jest snahou, aby byla obrazem života — vlastně životem samým. Žactvo jest roztríděno podle schopnosti a podle stupně pokročilosti v jednotlivých oborech práce duševní i tělesné.